

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

С. В. Албул, Є. В. Поляков, Т.Г. Щурат

**ПРОТИДІЯ БЕЗКОНТАКТНОМУ СПОСОБУ
РОЗПОВСЮДЖЕННЯ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ,
ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ І
ПРЕКУРСОРІВ ЗА ДОПОМОГОЮ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ**

методичні рекомендації

Одеса - 2018

УДК 343.985(075)

ББК 67.99(4Укр)Я73

А-454

**Рекомендовано до друку Навчально- методичною радою Одеського
державного університету внутрішніх справ
Протокол від 26.01.2018 р. № 6.**

Рецензенти:

Тарасенко В.Є. Провідний науковий співробітник Науково-дослідної лабораторії з проблемних питань протидії наркозлочинності ННІЗДН Одеського державного університету внутрішніх справ. Доктор юридичних наук, професор.

Бойко М.В. Начальник відділу протидії наркозлочинності ГУНП в Одеській області. Полковник поліції.

Авторський колектив:

Албул Сергій Володимирович – перший проректор Одеського державного університету внутрішніх справ. Кандидат юридичних наук, доцент. Полковник поліції.

Поляков Євген Валентинович – доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності Одеського державного університету внутрішніх справ. Кандидат юридичних наук. Полковник поліції.

Щурат Тарас Григорович – викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності Одеського державного університету внутрішніх справ. Кандидат юридичних наук.

Протидія безконтактному способу розповсюдження наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів за допомогою мережі Інтернет: методичні рекомендації / С.В. Албул, Є.В. Поляков, Т.Г.Щурат. – Одеса : ОДУВС, 2018. – 21 с.

В методичних рекомендаціях розглянуті питання щодо особливостей методики підготовки та тактики проведення окремих слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальних провадженнях про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів із використанням безконтактного способу їх розповсюдження за допомогою мережі Інтернет.

Матеріали будуть корисними для курсантів, студентів та викладачів закладів вищої освіти МВС України, а також практичних працівників Національної поліції України.

ББК 67.99(4Укр)Я73

А-454

© Албул С.В., Поляков Є.В.,-Т.Г.Щурач 2018

© ОДУВС, 2018.

ЗМІСТ

Передмова

1. Кримінально-правова характеристика та особливості кваліфікації злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів

2. Загальна характеристика слідчих (розшукових) дій за фактами незаконного збуту наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів за допомогою мережі Інтернет

2.1. Особливості допиту осіб, які здійснювали збут наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів за допомогою мережі Інтернет

2.2. Особливості допиту осіб, які здійснювали придбання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів за допомогою мережі Інтернет

2.3. Особливості проведення обшуку за фактами незаконного збуту наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів за допомогою мережі Інтернет

Список використаних джерел

Передмова

Незаконний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів завдає значної шкоди не тільки здоров'ю населення та генофонду нації, але є також реальною та серйозною загрозою національній безпеці будь-якої держави. Відповідно до ст. 7 Закону України «Про основи національної безпеки України», на сучасному етапі основними реальними та потенційними загрозами національній безпеці України, стабільності в суспільстві є: у сфері державної безпеки – можливість незаконного ввезення в країну наркотичних засобів; у соціальній та гуманітарній сферах – поширення наркоманії. Отже, основними напрямками державної політики з питань національної безпеки України є: зосередження ресурсів і посилення координації діяльності правоохоронних органів України для боротьби з наркозлочинністю.

Проблема протидії наркозлочинності є однією з найгостріших соціальних і правових проблем України на початку XXI століття. За даними кримінальної статистики, питома вага наркозлочинів протягом останніх п'яти років коливається

у межах 13,4–15,4% від загальної кількості злочинів. Органами Національної поліції зареєстровано понад 14 тис. злочинів, вчинених наркоманами, та зареєстровано майже 170 тис. споживачів наркотиків.

Підготовка працівників підрозділів з протидії наркозлочинності Національної поліції є одним з головних завдань закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання МВС України. Тому головною метою при розробці методичних рекомендацій було прагнення авторів у доступній формі відобразити основні положення щодо особливостей методики підготовки та тактики проведення окремих слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальних провадженнях про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

Матеріали методичних рекомендацій можуть будуть корисними для курсантів, студентів та викладачів закладів вищої освіти МВС України, а також практичних працівників Національної поліції України.

1. Кримінально-правова характеристика злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів

Згідно зі ст. 49 Конституції України кожна людина має право на охорону здоров'я і держава повинна забезпечити їй це право. Забезпечення кримінально-правового захисту здоров'я людей здійснюється в межах, передбачених розділом XIII «Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення» Особливої частини Кримінального кодексу України.

Розділ XIII включає суспільно-небезпечні діяння, які за особливостями об'єкту посягання та характером і змістом об'єктивної сторони відносяться до двох категорій: це злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення.

Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання з метою збуту, а також незаконний збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів – це злочин, передбачений ст. 307 Кримінального кодексу України (далі - КК). Він належить до суспільно небезпечних діянь, які посягають на здоров'я населення та систему заходів, розроблених для недопущення виникнення і поширення серед населення захворювань на наркоманію, а саме – злочинів, що посягають на встановлений порядок, спрямований на перекриття шляхів поширення наркоманії.

Відповідно до ст. 307 КК України, незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання з метою збуту, а також незаконний збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів – *караються позбавленням волі на строк від трьох до восьми років*. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або особою, яка раніше вчинила один із злочинів, передбачених статтями 308-310, 312, 314, 315, 317 цього Кодексу, або із залученням неповнолітнього, а також збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів у місцях, що призначені для проведення навчальних, спортивних і культурних заходів, та в інших місцях масового перебування громадян, або збут чи передача цих речовин у місця позбавлення волі, або якщо предметом таких дій були наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги у великих розмірах чи особливо небезпечні наркотичні засоби або психотропні речовини, – *караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з конфіскацією майна*. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою, а також якщо предметом таких дій були наркотичні засоби, психотропні речовини або їх

аналоги в особливо великих розмірах, або вчинені із залученням малолітнього або щодо малолітнього,

– *караються позбавленням волі на строк від восьми до дванадцяти років з конфіскацією майна.*

Безпосереднім об'єктом злочину є встановлений правовий режим обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, під яким розуміються види діяльності, пов'язані з: культивуванням рослин, що містять наркотичні речовини; розробкою, виробництвом, виготовленням, зберіганням, розподілом, перевезенням, пересиланням, придбанням, реалізацією, відпуском, ввезенням на територію України, вивезенням з території України, використанням, знищенням наркотичних засобів, психотропних речовин і їх аналогів, включених до Переліку, що дозволяються та контролюються згідно з чинним законодавством.

Обіг зазначених засобів і речовин на території України дозволяється лише з метою застосування у медичній практиці або для науково-дослідної роботи, експертної чи оперативно-розшукової діяльності, або з навчальною метою в порядку, встановленому законодавством.

Предметом злочину виступають наркотичні засоби, психотропні речовини та їх аналоги.

Наркотичні засоби – це включені до Переліку речовин природного чи синтетичного походження, препарати, рослини, які становлять небезпеку для здоров'я населення у разі зловживання ними. Для України традиційними наркотичними засобами є макова соломка, опій та екстракційний опій, героїн, марихуана, гашиш (анаша), кокаїн.

Макова соломка – це всі частини (як цілі, так і подрібнені, як висушені, так і невисушені, за винятком дозрілого насіння) усіх сортів маку снотворного, зібраного будь-яким способом, що містять наркотично активні алкалоїди опію. Переробка висушених коробочок і стебел маку за допомогою м'ясорубки, кавомолки, кулькового млина, а також шляхом розтирання у ступці дає можливість отримати подрібнену соломку рослини маку.

Опій та екстракційний опій – це наркотики, одержані від переробки молочного соку недозрілих коробочок маку, що містять наркотичні засоби – морфін, кодеїн, тебаїн. Екстракційний опій (екстракт макової соломки) – засіб, отримуваний з макової соломки будь-яким способом добування (екстракції) наркотично активних алкалоїдів водою або органічними розчинниками. Зовнішньо названі наркотики можуть мати вигляд твердих безформних грудок і таблеток – від темно-коричневого до чорного, рідини – від коричневого до темно-коричневого кольору.

Героїн – напівсинтетичний наркотичний засіб, похідний морфіну, який за наркотичною активністю перевищує його в декілька разів. Героїн являє собою порошок різних кольорів – від білого до коричневого (залежно від ступеня очистки).

Марихуана – це суміш висушених або невисушених верхівок рослин з листям і залишками стебла будь-яких сортів конопель без центрального стебла, інколи з певною кількістю насіння. Колір – світло-зелений, зелений, рідко коричневий, залежно від часу і методу переробки сировини. Якість марихуани залежить від місця зростання конопель, місця збирання і навіть від часу доби, коли збирався «врожай».

Гашиш (анаіша) – спеціально виготовлена суміш відокремленої смоли і пилку конопель або суміш, виготовлена шляхом обробки (подрібнення, пресування тощо) верхівок конопель з різними наповнювачами. Колір гашишу – від світло-зеленого до коричневого. Має характерний запах.

Кокаїн – це порошок або паста, одержані з листя рослини коки, що росте у Південній Америці, Африці, на островах Цейлон і Ява. Порошок білого кольору, паста – білого, кремового чи бежевого кольору. У медичній практиці застосовують лікарський препарат кокаїну-гідрохлорид. Це безбарвні голчасті кристали або білий кристалічний порошок, гіркий на смак, який при нанесенні на язик викликає відчуття заніміння (стерплості).

Залежно від джерел походження виділяють наркотичні засоби:

✓ *рослинного походження*, тобто отримані з натурального продукту – кокаїнового куща, конопель (гашиш), опійного маку (макова соломка), ефедри;

✓ *напівсинтетичного походження*, одержані шляхом хімічної, термічної чи іншої обробки природних речовин і виготовлені з природного алкалоїду шляхом простої транскрипції (героїн є похідним опію і виготовляється шляхом ацетилювання із діючої речовини опію - морфіну);

✓ *синтетичного походження*, виготовлені виключно штучним шляхом, за допомогою проведення хімічних процесів (метадон, первітин та ін.).

Зловживання наркотичними засобами призводить до захворювання на наркоманію.

Психотропні речовини – це включені до Переліку речовин природного чи синтетичного походження препарати, природні матеріали, які здатні викликати порушення сприйняття, емоцій, мислення чи поведінки, і становлять небезпеку для здоров'я населення у разі зловживання ними. До них належать: мескалін, амфетамін, барбітал, діазепам, феназепам, ЛСД

тощо. Зловживання психотропними речовинами спричиняє захворювання на токсикоманію.

Аналоги наркотичних засобів і психотропних речовин – це заборонені до обігу в Україні речовини природного чи синтетичного походження, не включені до Переліку, хімічна структура і властивості яких подібні хімічній структурі та властивостям наркотичних засобів і психотропних речовин, психоактивну дію яких ці речовини відтворюють.

Юридична або правова ознака відображають той факт, що до наркотичних та психотропних відносяться лише ті об'єкти, які перераховані у спеціальних нормативних актах, а саме:

- ✓ Єдиній Конвенції про наркотичні засоби з додатком – „Список наркотиків, що перебувають під міжнародним контролем (1961 р.);
- ✓ Конвенції про психотропні речовини (1971 р.);
- ✓ Конвенції ООН по боротьбі проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин (1988 р.).

Переліку наркотичних засобів, сильнодіючих і психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів (далі Перелік). Такий Перелік – це згруповані в списки наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори, включені до таблиць I-IV згідно із законодавством України та міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Перелік затверджується Кабінетом Міністрів України за поданням спеціально уповноваженого органу виконавчої влади в галузі охорони здоров'я і публікується в офіційних друкованих виданнях.

2. Загальна характеристика слідчих (розшукових) дій за фактами незаконного збуту наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів за допомогою мережі Інтернет

На відміну від «традиційного» збуту, коли наркотики та кошти передаються з рук в руки, збут наркотиків за допомогою мережі Інтернет має свої особливості за такою типовою схемою:

Спочатку особа, яка бажає придбати наркотики, шукає на веб-сайтах відомості про реалізацію наркотиків. Як правило, інформацію про адреси Інтернет-ресурсів, адреси електронної пошти, шифри, умовні терміни, за допомогою яких можна зв'язатись зі збувальником наркотиків, майбутній покупець наркотиків отримує від інших осіб, які вже раніше придбали такі речовини у такий спосіб.

Після встановлення контакту покупця з особою, яка пропонує придбати у неї наркотики, під час подальшого спілкування вони узгоджують питання про ціну, обсяг та вид наркотику, який буде предметом

купівлі/продажу, спосіб його збуту та оплати. Таке спілкування може здійснюватись різними способами: в режимі он-лайн через програми типу Skype, Viber, WhatsApp шляхом Інтернет-переписки в режимі он-лайн у форумах (чатах), соціальних мережах (Facebook, Twitter, Instagram та ін.) або з використанням електронної пошти тощо. Також збувальник наркотиків для подальшого підтримування зв'язку може надати покупцю свій номер мобільного телефонного номеру.

З'ясувавши всі обставини купівлі/продажу наркотиків, покупець здійснює передоплату, як правило, одним із зазначених способів:

- ✓ поповнення рахунку вказаного збувальником телефонного номеру;
- ✓ надання секретного коду ваучера визначеного збувальником телефонного номеру шляхом SMS-повідомлення;
- ✓ здійснення банківського переказу на вказаний збувальником банківський рахунок;
- ✓ переказ коштів з рахунку Інтернет-картки на вказаний збувальником банківський рахунок або номер телефону;
- ✓ сплата електронною валютою «Біткойнами»;
- ✓ сплата через електронні платіжні системи та гаманці QIWI, PayPal.

Отримавши кошти, збувальник повідомляє покупцю спосіб отримання наркотиків, який також може бути різний: постачання поштою, кур'єрською службою або вказує про їх знаходження у певному місці, здійснює так звану «закладку» або «клад». У останньому випадку наркотик заздалегідь ховається збувальником у певному місці, якими можуть бути: поштовий ящик, батарея опалення, електричний або пожежний щиток у під'зді тощо. Повідомлення про місцезнаходження наркотику та спосіб його отримання також може бути різним: розмова по телефону, відправка текстової інформації чи фотографії про місце приховування наркотику через Інтернет чи SMS-повідомлення.

Характерною особливістю збуту наркотиків за допомогою мережі Інтернет є їх міжрегіональний характер: особа, яка замовляє наркотики, може перебувати в одному районі (міста чи регіону), особа, яка робить закладку або відправлення наркотиків – у другому районі (міста чи регіону), а процес легалізації отриманих від незаконного обігу наркотиків коштів – у іншому.

Про незаконний збут наркотичних засобів в мережі Інтернет можна дізнатися, наприклад з розміщення реклами або пропозицій придбати наркотики на конкретному сайті мережі Інтернет.

Під *розміщенням* відомостей треба розуміти процес публікації електронної інформації за допомогою комп'ютерного пристрою (платформи), що має підключення до Інтернету, та передає таку інформацію у вигляді

пакетів даних, створюваних та оброблюваних на основі стандартів протоколу IP. Розміщення даних, як правило, відбувається на власних або публічних Інтернет-ресурсах: форуми, чати, блоги, дошки повідомлень та ін. Розміщені дані можуть бути як у вигляді тексту, так і аудіо-, відео- або графічних об'єктів.

Реклама придбання наркотиків – це текстова, графічна чи будь-яка інша інформація (дані) з описання певних видів наркотиків, пропозицією їх придбання у будь-якій формі та будь-яким способом, яка існує в електронному вигляді, зберігається на відповідних носіях і може створюватись, змінюватись чи використовуватись за комп'ютерних платформ.

Під *пропозиціями придбання наркотиків* розуміється розміщення інформації (текстова, графічна чи будь-яка інша) про наявність у особи певних видів наркотиків, які у подальшому можуть бути продані та доставлені їх покупцю. У пропозиціях можуть зазначатись способи поставки наркотиків та система оплати. При цьому відомості про рекламу або пропозицію придбати наркотики можуть розміщатись як у відкритому, так і у завуальованому вигляді.

У завуальованому вигляді інформація про збут наркотиків може бути розміщена з використанням певних умовних термінів, наприклад, «конструктор Лего» - пристрій для виготовлення наркотиків, «сіль для ванн» - синтетичні наркотики; «легальні суміші», «легальні порошки», «рослинні препарати», «агрохімікати», «лабораторне обладнання та реактиви».

Окрім прямої реклами при спілкуванні у мережі Інтернет, у т.ч. Інтернет-форумах, соціальних мережах тощо можуть бути пропозиції від окремих осіб про придбання у них наркотиків або аналогічних препаратів. Така пропозиція може бути викладена як в прямому, так і в завуальованому вигляді.

Під пропозицією придбання наркотиків необхідно розуміти будь-які умисні дії, спрямовані на те, щоб поінформувати про наявні наркотики у особи з метою їх подальшої передачі у володіння іншим особам.

Особливістю спілкування про збут наркотиків є обговорення ціни, обсягу та виду наркотику, який буде предметом купівлі/продажу, або способу його купівлі/продажу та оплати. Таке спілкування може здійснюватись різними способами:

- ✓ в режимі он-лайн через програми типу Viber, WhatsApp, Skype тощо;
- ✓ шляхом Інтернет-переписки, у т.ч. в режимі он-лайн у форумах;
- ✓ надсилання Інтернет-повідомлень на певну електронну адресу.

Спілкування повинно бути взаємним, воно може бути як короткострокове, так і тривале. Треба враховувати й те, що під час такого спілкування можуть застосовуватись різноманітні шифри, умовні знаки тощо. Під час безпосередньої операції з купівлі/продажу наркотиків спілкування покупця з продавцем може здійснюватись вже не через Інтернет, а з використанням стільникового телефонного зв'язку.

Методика документування протиправних діянь, пов'язаних з використанням можливостей мережі Інтернет для розповсюдження наркотиків, на практиці повинна розглядатися в поєднанні з методиками виявлення «традиційних» злочинних посягань, пов'язаних зі збутом наркотиків. У даному випадку напрямами діяльності слідчого є встановлення:

- ✓ фактів незаконного розповсюдження інформації щодо купівлі/продажу наркотиків за допомогою мережі Інтернет, а також осіб, які причетні до розміщення такої інформації;
- ✓ фактів спілкування продавця з покупцями наркотиків з приводу їх збуту, що здійснювалось за допомогою мережі Інтернет чи іншим способом;
- ✓ факту незаконного збуту наркотиків та осіб, які причетні до цього;
- ✓ схем оплати за придбані наркотики та осіб, які причетні до отримання вказаних коштів;
- ✓ обставин, які сприяють вчиненню злочинів даної категорії.

Для встановлення вказаних фактів доцільно залучати фахівців, які мають відповідні спеціальні знання та професійні навички в галузі комп'ютерних технологій (інженерів-програмістів, системних адміністраторів тощо). З метою збору доказів за фактом збуту наркотиків, який здійснюється за допомогою мережі Інтернет, характерне проведення таких слідчих дій:

- ✓ затримання та допит підозрюваного;
- ✓ відібрання зразків, необхідних для експертного дослідження: волосся, нігтів, змивів з рук (якщо проводилась оперативна закупівля наркотиків з використанням помічених коштів), крові тощо;
- ✓ направлення на медичне освідчування підозрюваного на предмет встановлення слідів ін'єкцій та інших зовнішніх ознак вживання ним наркотиків;
- ✓ допит свідків, які були присутні при огляді місця події, а також яким відомі інші обставини вчиненого злочину;
- ✓ приєднання до провадження документів або протоколів з відповідними додатками, у яких зафіксована адреса Інтернет-сторінок, які

підозрюваний використовував з метою реклами або пропозицій придбати наркотики;

- ✓ обшук приміщень: а) за місцем проживання та роботи підозрюваного; де здійснювались незаконні операції з наркотиками; в) у яких підозрюваний ймовірно перебував під час виходу у мережу Інтернет;

- ✓ виїмка записів камер спостережень, у яких зафіксовано перебування підозрюваного у приміщеннях чи інших місцях, де він виходив у мережу Інтернет (зони покриття WI-FI);

- ✓ вилучення комп'ютерного обладнання та засобів комунікації, які використовував підозрюваний у злочинних цілях;

- ✓ направлення запитів до Інтернет-провайдерів стосовно надання інформації щодо користувачів Інтернет-сайтів та власників поштових скриньок;

- ✓ направлення запитів до банків та банківських установ щодо надання інформації про рахунки, які належать юридичним та фізичним особам, які використовувались під час отримання коштів за збут наркотиків, а також про рух коштів по таких рахунках;

- ✓ призначення судових експертиз щодо: вилучених наркотиків, обладнання та предметів для їх виготовлення та вживання – хімічна (протягом доби); вилучених комп'ютерних платформ – комп'ютерно-технічна; вилучених слів рук – дактилоскопічна, затриманої особи – наркологічна, психіатрична тощо.

2.1. Особливості допиту осіб, які здійснювали збут наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів за допомогою мережі Інтернет

При встановленні осіб, які займаються незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів за допомогою мережі Інтернет, треба розуміти, що це не обов'язково особа (особи), котра володіє навичками написання комп'ютерних програм – зараз будь-який сайт або програму можна замовити або купити. Злочини цієї категорії у більшості випадків вчиняються групою осіб: один зловмисник, як зазначалося вище, створює відповідні Інтернет-ресурси, а інші члени групи – здійснюють виготовлення та доставку наркотиків, організовують їх збут, забезпечують отримання коштів від збуту наркотиків, вживають заходи конспірації злочинної діяльності.

Пошук осіб, причетних до незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів за допомогою мережі Інтернет, вимагає значних витрат часу, засобів, а також ретельної

організаційної роботи та її планування. У сприятливих умовах встановити таких осіб можна, наприклад, за результатами перегляду записів камер відеоспостереження, які встановлено у приміщеннях де використовувались певні зони WI-FI-зв'язку, де збувальник наркотиків виходив у мережу Інтернет; відбитками пальців, що залишилися на портативних носіях інформації (флеш-пам'ять, диски), клавішах, частинах комп'ютерної платформи, за результатами здійснення оперативним підрозділом оперативно-розшукових заходів тощо.

Слідчий, який здійснює провадження, допитує осіб, які підозрюються у розповсюдженні наркотиків за допомогою мережі Інтернет, та встановлює такі обставини:

- ✓ Прізвище, ім'я, по батькові, число, місяць, рік народження, адреса місця проживання, адреса місця реєстрації.
- ✓ Чи притягався до кримінальної відповідальності. Якщо так, то за які саме злочини?
- ✓ Чи має затриманий з числа друзів осіб, які притягалися до кримінальної відповідальності за злочини у сфері незаконного обігу наркотиків?
- ✓ Чи вживає наркотики, якщо так, то які, з якого часу, їх дозування?
- ✓ Протягом якого часу він займається розповсюдженням наркотиків?
- ✓ Що призвело до розповсюдження наркотиків?
- ✓ Хто придумав та організував схему розповсюдження наркотиків через мережу Інтернет?
- ✓ Хто допомагав у організації створення такої схеми?
- ✓ Яким чином використовувалась мережа Інтернет для збуту наркотиків?
- ✓ Де саме та за які кошти було придбане комп'ютерне обладнання та засоби комунікації, що використовувались у злочинних цілях?
- ✓ Які Інтернет-ресурси використовувались для розміщення реклами та пропозицій щодо продажу наркотиків?
- ✓ Хто створював чи допомагав у створенні Інтернет-сайту, як, коли, при яких обставинах познайомились (установчі дані, адреса, телефон)?
- ✓ Яким саме Інтернет-провайдером користувався та під яким ім'ям користувача («нікнеймом»)?
- ✓ Яка назва Інтернет-сайту, яким користувався для продажу наркотиків?
- ✓ Як часто змінювалися контактні дані (телефон, E-mail, Skype, Viber, WatsApp та ім'я користувача)?

✓ Скільки Інтернет-сайтів було створено або використано для організації продажу наркотиків?

✓ З якого місця та в який час виходив у мережу Інтернет з метою ознайомлення з пропозиціями купівлі/продажу наркотику?

✓ Який це був сайт або сторінка, тип даного Інтернет-ресурсу (назва чату, блогу, сайту, назва електронної пошти e-mail), які у них URL-адреси? Які на ній контактні дані було використано: E-mail, ICQ, Skype?

✓ Яким чином (від кого) представився підозрюваний?

✓ Під яким ім'ям (логіном) представлявся?

✓ Яким чином домовлявся з покупцем про придбання наркотиків?

✓ Який спосіб збуту наркотиків був рекомендований підозрюваним (контактний чи безконтактний)?

✓ Які Інтернет-ресурси використовував для подальшого придбання наркотиків (назва чату, сайту, номер ICQ, назва електронної пошти e-mail)?

✓ Яким чином підтримувався подальший зв'язок з покупцем наркотиків (мобільний телефон, електронна пошта ін.)?

✓ Звідки у підозрюваного наркотики, де, при яких обставинах, за яку ціну та у кого він їх придбав?

✓ Хто саме виготовив наркотик (установчі дані, адреса, телефон), при яких обставинах підозрюваний з ним познайомився?

✓ Хто постачальник наркотиків (установчі дані, адреса, телефон), при яких обставинах підозрюваний з ним познайомився?

✓ Яким чином здійснювалася доставка наркотиків, де зберігався придбаний (отриманий) або виготовлений наркотик перед їх збутом?

✓ Скільки фактів незаконного збуту наркотиків за допомогою мережі Інтернет було вчинено (по кожному факту окремо допитати зі з'ясуванням усіх необхідних обставин)?

✓ Які саме наркотики розповсюджувались (їх назва та вага)?

✓ За якою ціною збувались наркотики?

✓ В якій упаковці розповсюджувались наркотики?

✓ Яким чином одержувались гроші від продажу наркотиків?

✓ З якою фінансовою установою мав договір про переказ коштів від незаконного продажу наркотиків?

✓ Як створювалась юридична особа, яка укладала договір про перерахування грошових коштів, на кого вона була оформлена?

✓ На кого, коли та при яких обставинах відкривався банківський рахунок?

✓ Яким чином проводилась конвертація та легалізація коштів, отриманих від збуту наркотиків?

- ✓ Яким чином проводилась перевірка надходження грошових коштів, отриманих від незаконного продажу наркотичних засобів?
- ✓ Які банківські термінали для цього використовувались?
- ✓ Яким чином проводився розподіл грошей між учасниками незаконного збуту наркотиків та яка саме частка залишалась підозрюваному?
- ✓ На які потреби витрачались кошти, здобуті від незаконного розповсюдження наркотиків?
- ✓ Яким чином повідомлялись замовники про надходження від них грошових коштів на придбання наркотиків?
- ✓ Хто був задіяний у якості співучасників (детально описати функції кожного з них)?
- ✓ Які методи конспірації використовував наркозбувальник з метою маскування своєї протиправної діяльності?

2.2. Особливості допиту осіб, які здійснювали придбання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів за допомогою мережі Інтернет

Під час допиту особи, яка незаконно придбала наркотик за допомогою мережі Інтернет, необхідно встановити наступні обставини:

- ✓ Особу затриманого (прізвище, ім'я, по-батькові, число, місяць, рік народження), місце реєстрації та місце фактичного проживання, місце навчання та роботи.
- ✓ Чи є близькі родичі або особи, які знаходяться на утриманні?
- ✓ З ким підтримує дружні стосунки за місцем проживання, за місцем навчання чи проживання (їх анкетні дані).
- ✓ Чи притягувався до кримінальної або адміністративної відповідальності (якщо так, то за якими статтями Кримінального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення)?
- ✓ Номер домашнього, робочого телефону та власного номеру телефону оператора стільникового зв'язку.
- ✓ На протязі якого часу та які види наркотиків вживає, їх дозування?
- ✓ Де та у кого, зазвичай, придбає наркотики?
- ✓ Звідки дізнався про можливість придбання наркотиків через мережу Інтернет? Хто повідомив (установчі дані, адреса, телефон)?
- ✓ З якого місця та в який час виходив у мережу Інтернет з метою ознайомлення з пропозиціями купівлі/продажу наркотичного засобу?
- ✓ Який це був сайт або сторінка, який у них тип даного Інтернет-ресурсу (назва чату, блогу, сайту, номер ISQ, назва електронної пошти), які у

них URL-адреси? Які на ній контактні дані було використано (E-mail, ICQ, Skype, Viber, WhatsApp)?

- ✓ Яким чином (від кого) представився наркозбувальнику?

- ✓ Під яким ім'ям користувача (логіном) представлявся у мережі Інтернет?

- ✓ Яким чином домовився з розповсюджувачем про придбання наркотиків?

- ✓ Які види наркотиків були запропоновані йому через Інтернет, їхня кількість, ціна?

- ✓ Який спосіб збуту наркотиків був рекомендований збувальником (контактний чи безконтактний)?

- ✓ Які Інтернет-ресурси використовував для подальшого придбання наркотиків (назва сайту, номер ICQ, адреса електронної пошти E-mail)?

- ✓ Яким чином підтримувався подальший зв'язок з розповсюджувачем наркотиків (мобільний телефон, ICQ, Skype, Viber, WhatsApp, електронна пошта)?

- ✓ Скільки разів купував наркотики у даного розповсюджувача?

- ✓ Яким чином здійснювалась оплата за придбання наркотиків (поповнення рахунку певного телефонного номеру; надання секретного коду ваучера телефонного номеру шляхом SMS-повідомлення; здійснення банківського переказу; переказу коштів з рахунку Інтернет-картки тощо);

- ✓ На який банківський рахунок чи номер телефону оператора стільникового зв'язку здійснювався переказ грошових коштів?

- ✓ Чи мало місце підтвердження надходження грошових коштів з боку наркоділка?

- ✓ Яким чином наркозбувальник повідомив про місце схованки наркотику (через Інтернет-повідомлення, через SMS-повідомлення чи MMS-повідомлення чи інше)?

- ✓ Через який проміжок часу було отримане підтвердження про придбання наркотиків з боку наркозбувальника?

- ✓ Яким чином та коли було отримано наркотик?

- ✓ Де саме знаходилась закладка наркотику (місце, територія, зазначити детальне розташування та засоби маскування закладки)?

- ✓ Яким чином були запаковані наркотики (вказати матеріал пакування, спосіб пакування, вид та колір, агрегатний стан)?

- ✓ Що він у подальшому зробив з отриманими наркотиками?

- ✓ Хто ще замовляв наркотики, використовуючи мережу Інтернет?

2.3. Особливості проведення обшуку за фактами незаконного збуту наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів за допомогою мережі Інтернет

Під час обшуку потрібно, зокрема, звертати увагу на предмети, які свідчать про:

а) використання комп'ютерного обладнання та засобів комунікації у протиправних цілях:

- ✓ комп'ютерне обладнання та засоби комунікації;
- ✓ комплектуючі деталі до комп'ютерного обладнання та засобів комунікації;
- ✓ цифрові модеми провідного та безпроводного Інтернет-зв'язку;
- ✓ засоби цифрового відео- та аудіо- зв'язку (веб-камери, мікрофони тощо) ;
- ✓ фото- відео-техніка (якщо повідомлення про знаходження чи наявність наркотиків надходило у відео- або фото- форматі) ;
- ✓ телефонні апарати мобільного зв'язку (вказавши номери IMEI) ;
- ✓ картки поповнення рахунку операторів Інтернет-зв'язку та стільникового телефонного зв'язку;
- ✓ телефонні SIM-картки операторів стільникового телефонного зв'язку;
- ✓ використані пластикові пакування карток поповнення рахунку операторів Інтернет-зв'язку та SIM-карток операторів мобільного телефонного зв'язку.

б) оплату за вчинені протиправні дії з наркотиками:

- ✓ паперові чеки банківських установ про отримання грошових коштів;
- ✓ договори з банком чи банківськими установами про відкриття банківського рахунку;
- ✓ установчі документи про створення підприємства, установи, організації чи фізичної особи;
- ✓ пластикові магнітні картки банківських установ;
- ✓ кошти, які були предметом оперативної закупівлі наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів;
- ✓ інші документи, які підтверджують здійснення грошових оборотів (накладні, розписки, чеки, декларації, договори тощо) ;
- ✓ кошти, цінності, інші предмети, які могли бути отримані в результаті вчинення протиправної діяльності.

Список використаних джерел

1. Албул С.В. Оперативно-розшукова характеристика злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та її значення у протидії злочинності // Актуальні проблеми держави і права: Зб. наук. праць. – Вип. 55. – Одеса: Юрид. л-ра, 2010. – С. 628-633.
2. Берназ В.Д. Взаємодія слідчого з оперативним уповноваженим, спеціалістом та експертом при розслідуванні злочинів, пов'язаних із наркобізнесом: навчально-практичний посібник / В.Д. Берназ, П.В. Берназ. – Одеса: ОЮІ НУВС, 2005. – 50 с.
3. Бугайчук К.Л. Особливості досудового розслідування незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збуту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (в умовах нового Кримінального процесуального та оперативно-розшукового законодавства): науково-методичні рекомендації / К.Л. Бугайчук, О.О. Савченко, Н.О. Прібиткова. – Харків: ХНУВС, 2015. – 100 с.
4. Закон України «Про Національну поліцію»: науково-практичний коментар / О.І. Безпалова, К.Ю. Мельник, О.О. Юхно та ін.; за заг. ред. В.В. Сокурєнка. – Х.: ХНУВС; МВС України, 2016. – 408 с.
5. Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів: тактика проведення окремих слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій: методичні рекомендації / С.В. Албул, С.В. Андрусенко. – Одеса: ОДУВС, 2018. – 100 с.
6. Кваліфікація та розслідування злочинів, пов'язаних із незаконним збутом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів за допомогою мережі Інтернет: методичні рекомендації / О.Ю. Татаров, О.М. Стрільців, В.Б. Школьний та ін. – К.: ГСУ МВС України, Нац. акад. внутр. справ. – 2012. – 30 с.
7. Конституція України: закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР із змін: за станом на 18.01.2018 р. – Електрон. дан. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
8. Кримінальний кодекс України: закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III із змін.: за станом на 18.01.2018 р. – Електрон. дан. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.

9. Кримінальний процесуальний кодекс України: чинне законодавство із змінами і доповненнями на 20.12.2017 р.: Офіц. текст. – К.: Алерта, 2017. – 304 с.

10. Никифорчук Д.Й. Теоретичні та практичні засади протидії незаконному обігу наркотичних засобів: монографія / Д.Й. Никифорчук. – Київ: НАВС, 2009. – 328 с.

11. Ноздрін Д.О. Виявлення та протидія нелегальним джерелам виготовлення та збуту наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів / Д.. Ноздрін // Вісник Львівського державного університету внутрішніх справ – № 3. – 2011. – С. 371-382.

12. Ноздрін Д.О. Протидія підрозділів карного розшуку незаконному обігу синтетичних наркотичних засобів: монографія / С. В. Албул, Д. О. Ноздрін. – Одеса: ОДУВС, 2014. – 200 с.

13. Оперативна закупівля та контрольоване постачання: організація і тактика проведення: навчальний посібник / С.В. Албул, В.А. Некрасов, О.О.Подобний, С.В. Пеньков. – Київ: МВС України, 2010. – 187 с.

14. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: закон України від 23.12.1993 р. № 3782-ХІІ із змін.: за станом на 11.01.2018 р. – Електрон. дан. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.

15. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: наказ МВС України від 07.07.2017 р. № 575.

16. Про затвердження Інструкції з організації діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України: наказ МВС України від 06.07.2017 р. № 570.

17. Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів та зловживання ними: закон України від 15 лютого 1995 року // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 10. – С. 62.

18. Про Національну поліцію: закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.

19. Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів: закон України від 15 лютого 1995 року № 60/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 10. – С. 60.

20. Про оперативно-розшукову діяльність: закон України від 18.02.1992 р. № 2135-XII із змін.: за станом на 19.01.2018 р. – Електрон. дан. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.

21. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: закон України від 30.06.1993 р. № 3341-XII із змін.: за станом на 18.01.2018 р. – Електрон. дан. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.

22. Про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: наказ Генеральної Прокуратури України, МВС України, СБ України, Міністерства фінансів України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства юстиції України від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5.